

Σύγκριση αποσπασμάτων - Αριστοφάνης

Ο Ηρακλής στην αρχαία ελληνική κωμωδία

Αφού μελετήσεις αποσπάσματα θεατρικών παραστάσεων από τις κωμωδίες «Όρνιθες» και «Βάτραχοι» του Αριστοφάνη, να περιγράψεις πώς παρουσιάζεται στην αρχαία αττική κωμωδία ο Ηρακλής ως δραματικός χαρακτήρας. Υπάρχουν κοινά σημεία με την εμφάνισή του στο Δ' Επεισόδιο της «Άλκηστης» του Ευριπίδη;

Η νεοελληνική απόδοση και των τριών αποσπασμάτων είναι του Θρασύβουλου Σταύρου. Ανατάχθηκε από τη [«Μνημοσύνη»](#), την ψηφιακή βιβλιοθήκη της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.

Επίσης να **εντοπίσεις ομοιότητες** ανάμεσα στον μεθυσμένο Ηρακλή - φιλοξενούμενο του Άδημου και στον Κύκλωπα από το ομώνυμο σατυρικό δράμα του Ευριπίδη, όπως τον περιγράφει ο Οδυσσεάς:

A. Αριστοφάνη: «Όρνιθες» [«Τα πουλιά»](στίχοι: 1578-1605)

Στη Νεφελοκοκκυγία, την πόλη που ίδρυσαν οι άνθρωποι μαζί με τα πουλιά και όπου ζουν γαλήνια και ειρηνικά, φτάνει αντιπροσωπεία σταλμένη από τους θεούς, που πεινούν, γιατί πια δε φτάνει στον ουρανό η τσίκνα των θυσιασμένων ζώων: την αποτελούν ο Ποσειδώνας, ο Ηρακλής και ο Τριβαλλός. Συναντούν έναν από τους ιδρυτές της πόλης, τον Αθηναίο Πισθέταιρο:

ΠΙΣ. Τον τυροτρίφτη δώστε μου· γιά φέρτε
μπαχαρικά· κι εσύ, τυρί· και φύσα
τα κάρβουνα ν' ανάψουν.

ΠΟΣ. Χαιρετούμε
εμείς οι τρεις θεοί τον άντρα εσένα.

ΠΙΣ...(σα να μην άκουσε τίποτε). Μπαχαρικά από πάνω τρίβω.

ΗΡΑ. Τί είναι τα κρέατα τούτα;

ΠΙΣ... (χωρίς να γυρίσει να τον δει). Είναι πουλιών, που τα 'χουν καταδικάσει, γιατί εκάμαν στάση στα δημοκρατικά πουλιά εναντίον.

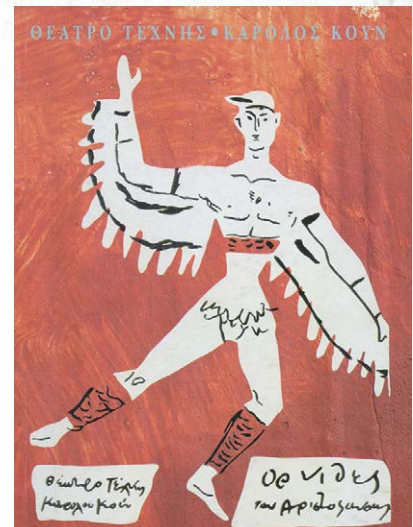
ΗΡΑ. Κι από πάνω μπαχάρι πρώτα τρίβεις;

ΠΙΣ... (κάνοντας πως μόλις τώρα τον αναγνωρίζει).
Γεια σου, Ηρακλή. Πώς από 'δω;

ΠΟΣ. Μας στέλνουν
οι θεοί σ' εσάς, επιτροπή για ειρήνη.

ΠΙΣ. Το λαδικό δεν έχει λάδι.

ΗΡΑ. Θέλει μπόλικο ξίγκι του πουλιού το κρέας. [...]

Σχέδιο του Γιάννη Τσαρούχη για τους «Όρνιθες» του Αριστοφάνη, για την παράσταση του «Θεάτρου Τέχνης» του Κάρουλου Κουν, το 1962.

ΠΙΣ. Τώρα ειρήνη με προθυμία θα κλείσουμε,
αν δεχτείτε/να κάμετε το δίκιο. Και είναι δίκιο./ο Δίας το σκήπτρο στα πουλιά να δώσει/ξανά· αν μ'
αυτούς τους όρους φιλιωθούμε,
καλώ σε γεύμα εσάς τους πληρεξούσιους.

ΗΡΑ. Για με είν' αυτά αρκετά· ψηφίζω «ναι».

ΠΟΣ. Είσαι φαγάς και βλάκας, κακομοίρη·/ τον πατέρα σου βγάζεις απ' το θρόνο; (διασκευή)

Β. Αριστοφάνη: «Βάτραχοι»

α) (στίχοι: 503-525) Ο Διόνυσος με τον δούλο του Ξανθία, απογοητευμένος από την κατάντια του θεά-
τρου, την οποία αποδίδει στον θάνατο των μεγάλων τραγικών ποιητών, κατεβαίνει στον Κάτω Κόσμο να
φέρει πίσω στη ζωή τον Ευριπίδη. Στο χωρίο που ακολουθεί μεταμορφώνει τον δούλο του σε Ηρακλή.
Η Υπηρέτρια της Περσεφόνης νομίζει ότι συναντά τον μυθικό ήρωα.

Η ΠΑΡΑΚΟΡΗ

Αγαπητέ Ηρακλή! Μας ήρθες; Έμπα.
Η θεά μας, μόλις τ' άκουσε, ζυμώνει
ψωμιά, βάζει να βράσουν δυο τρεις χύτρες
όσπρια καλά κοπανισμένα, φάβα,
στη θράκα βόδι ολόκληρο, και φτιάνει
δίπλες και τηγανίτες. Έλα μέσα.

ΞΑΝ., (δισταχτικά). Ευχαριστώ.

ΠΑΡ. Δε θα σ' αφήσω, α όχι,
να φύγεις. Βράζει κότες, και σου φρύγει
στραγάλια, και γλυκό κρασί ετοιμάζει.
Έλα μαζί μου.

ΞΑΝ. Ευχαριστώ.

ΠΑΡ. Μπα! Αστείο.

Δε θα σ' αφήσω. [...] Έλα μέσα.

Ο μάγερας τα ψάρια ετοιμαζόταν
να βγάλει απ' τη φωτιά· τραπέζι στρώναν.

ΞΑΝ. Ωραία· [...] θά 'ρθω αμέσως ο ίδιος.

(Στον Διόνυσο, και ενώ η παρακόρη ξαναμπαίνει στο σπίτι).

Έλα μαζί, μικρέ· και με το δέμα.

ΔΙΟ. Βρε συ, σταμάτα. Σ' έντυσα στ' αστεία
σαν Ηρακλή· για σοβαρό το πήρες;
Μην κάνεις το χαζό, μωρέ Ξανθία·
τα στρώματα στον ώμο, και περπάτα.

β) (στίχοι: 549-578) Αργότερα ο Διόνυσος μεταμφιεσμένος ο ίδιος σε Ηρακλή, μαζί με τον δούλο του,
ενώ περπατούν στον Κάτω Κόσμο συναντούν μία ξενοδόχα, η οποία νομίζει ότι έχει μπροστά της τον
μυθικό ήρωα και μαζί με μία φίλη της επιτίθενται στον Διόνυσο με άγριες διαθέσεις. Τι τους έχει κάνει
ο Ηρακλής;

Η ΠΡΩΤΗ ΞΕΝΟΔΟΧΑ

Πλαθάνη, τρέξε. Νά ο αχρείος που μπήκε

κάποτε μες στο χάνι και δεκάξι
μας έφαγε ψωμιά...

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΞΕΝΟΔΟΧΑ

Ναι, εκείνος είναι.

ΞΑΝ.(μέσα του).

Κάποιος θα μπλέξει.

Α' ΞΕΝ. μα και κρέας βρασμένο,
είκοσι, του μισού οβολού, μερίδες...

ΞΑΝ., (μέσα του). Κάποιος θα παιδευτεί.

Α' ΞΕΝ. και πλήθος σκόρδα.

ΔΙΟ. Κυρά, παραμιλάς· τί λες δεν ξέρεις.

Α' ΞΕΝ. Θαρρούσες, βρε, πως δε θα σε γνωρίσω,
γιατί φοράς κοθόρνους; Μα και τ' άλλο;
δεν είπα ακόμα τα παστά, έναν κόσμο.

Β' ΞΕΝ. Ούτε το κλωροτύρι, συφορά μου,
που με τα τυροβόλια το 'χαψε όλο

Α' ΞΕΝ. Κι ύστερα, τα λεφτά σα ζήτησα, άγρια
με κοίταξε και μούγκριζε...

ΞΑΝ. Είναι, βλέπεις,
συνήθεια του· έτσι φέρνεται όπου πάει.

Α' ΞΕΝ. κι έσυρε το σπαθί του σαν τρελός.

Β' ΞΕΝ. Ναι, δόλια, αλήθεια.

Α' ΞΕΝ. Εμείς απ' την τρομάρα
κωθήκαμε κι οι δυο μες στη σοφίτα·
κι αυτός τις ψάθες άρπαξε και δρόμο.

ΞΑΝ. Κι αυτά τα συνηθάει.

Α' ΞΕΝ. Μα κάτι πρέπει
να κάμουμε. Για τρέξε φώναξέ μου
τον Κλέωνα τον προστάτη μου.

Β' ΞΕΝ. Δικός μου
ο Υπέρβολος· για κοίτα, αν τον πετύχεις...

Α' ΞΕΝ. Να τον ταραξουμε. (Στον Διόνυσο.) Α, βρε σιχαμένο
στόμα, πώς θα χαρώ να σου τσακίσω
μ' ένα κοτρόνι αυτούς τους τραπεζίτες,
που τόση μου μασήσανεπραμάτεια.

ΞΑΝ. Και πάλι εγώ, στο βάραθρο αν σε ρίξω.

Β' ΞΕΝ. Κι εγώ μ' ένα δρεπάνι να σου κόψω
το λαρύγγι που τ' άντερα κατάπιε.

Α' ΞΕΝ. Στον Κλέωνα πάω· αυτός θα τον μηνύσει
και θα τον κάμει ευθύς να τα ξεράσει.

(Οι δυο γυναίκες φεύγουν).

(νεοελληνική απόδοση: Θρασύβουλος Σταύρου)

Ο Ηρακλής, πειναλέος, πρωτόγονος, με το ρόπαλο και τη λεοντή, πότης άφταστος, πρωταγωνιστεί στα σατυρικά δράματα.

Εικόνα από την παράσταση: «Κύκλωψ» του Ευριπίδη, σε νεοελληνική απόδοση και σκηνοθεσία Βασίλη Παπαβασιλείου, Εθνικό Θέατρο, 2013. Στον ρόλο του Κύκλωπα ο ηθοποιός Δημήτρης Πιατάς.

Γ. Ας εντοπίσουμε ομοιότητες ανάμεσα στον μεθυσμένο Ηρακλή φιλοξενούμενο του Άδμητου και στον Κύκλωπα από το ομώνυμο σατυρικό δράμα:

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Στο δεύτερο επεισόδιο του «**Κύκλωπα**», του μοναδικού σατυρικού δράματος, που σώζεται ακέραιο και το οποίο μάλιστα έχει την υπογραφή του Ευριπίδη, ο Οδυσσεάς βγαίνει από τη σπηλιά του Πολύφημου και αφηγείται το μεθύσι του Κύκλωπα στους Σιληνούς:

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Τότε μου μπήκε ιδέα δαιμόνια: γεμίζω μια γαβάθα
γλυκό κρασί ευωδιαστό, και για να πει του δίνω,
λέγοντας: «Κύκλωπα, γιε του θαλασσινού θεού,
κοίταξε θεϊκό ποτό που σου χαρίζει η Ελλάδα,
κρασάκι από τ' αμπέλια της, χάρμα διονυσιακό.»
Ξέχειλος από το ξεδιάντροπο το φαγοπότι εκείνος
το καλοδέχτηκε, το τράβηξε κάτω δίχως ανάσα
κι όλο χαρά με παίνεψε: «Ξένε μου λατρεμένε,
ωραίο το ποτό που μου 'δωσες κι ωραίο κλείνει δείπνο.»
Σαν το 'νιωσα πως τ' άρεσε, δεύτερο του 'δωσα να πει.
Το 'ξερα βέβαια: θα τονε φάει όπου να 'ναι το κρασί,
και θά 'ρθει η πληρωμή του.
Άρχισε τότε τα τραγούδια· του 'χυνα κι εγώ το 'να ποτήρι
πάνω στο άλλο, και του ζέσταινα καλά τα σωθικά του.
Τραγούδαγε παράφωνα· οι υπόλοιποι βαριά μοιρολογού-
σαν, κι αντιλαλούσεν η σπηλιά.

(Ευριπίδη: «Κύκλωψ», στίχοι : 411-426, νεοελληνική από-
δοση: Β. Λιαπής)

Προστατευτικό κράνους: Εικονίζεται ο Οδυσσεάς συλλογισμένος στην ακτή της Ωγυγίας, 425-400 π. Χ. ,Βερολίνο, Μουσείο Staatliche Preubischer Kulturbesitz

Βίντεο από τις παραπάνω παραστάσεις

1. Αριστοφάνη [«Όρνιθες»](#) .
Η παράσταση από το «Θέατρο Τέχνης» το 1975, σε σκηνοθεσία Κάρουλου Κουν και κινηματογραφική επεξεργασία Μίμη Κουγιουμτζή.
2. Αριστοφάνη [«Βάτραχοι»](#) .
Η παράσταση από το «Αμφιθέατρο», το 1977, σε σκηνοθεσία Σπύρου Ευαγγελάτου.
3. Ευριπίδη [«Κύκλωψ»](#) .
Η παράσταση από το «Θέατρο της Δευτέρας».

Τίτλος: «**Σύγκριση αποσπασμάτων - Αριστοφάνης**»

Έκδοση: **1.5**

Ημερομηνία: **10/09/2024**

Συντονιστής ομάδας σχεδιασμού και ανάπτυξης: **Κέλλυ Σαρρή Πασχαλίδη**

Δημιουργία: **ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΦΗ**

Το παρόν αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ (ΜΙΣ) 6010165, του Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή 2021-2027» που υλοποιείται από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

Μητρώο
Διδακτικών
Βιβλίων

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΙΕΠ **ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή